

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح اصلاح مواد (۱) و (۵) قانون سنجش و پذیرش دانشجو
در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی کشور»

مشخصات طرح

دوره یازدهم - سال اول

شماره ثبت:
۶۵۶

شماره چاپ:

تاریخ چاپ:

معاونت پژوهش‌های
اجتماعی و فرهنگی
دفتر مطالعات فرهنگی و
آموزش

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:
۲۷۰۱۷۹۶۴

تاریخ انتشار:
۱۴۰۰/۱۰/۱۱

مقدمه

هدف «طرح اصلاح مواد (۱) و (۵) قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی کشور» که در تاریخ ۱۴۰۰/۰۳/۱۰ اعلام وصول شده است، ارائه تعریف جدیدی از سابقه تحصیلی و حذف وزارتخانه آموزش و پرورش به عنوان متولی آموزش عمومی کشور در ایجاد سوابق تحصیلی برای داوطلبان ورود به دانشگاهها و سایر مؤسسات آموزشی و پژوهشی و جایگزین نمودن سازمان سنجش به جای آن وزارتخانه برای تولید سوابق تحصیلی است. به دلایل متعددی که در این گزارش آمده است از جمله تضعیف تربیت ۶ ساحتی مد نظر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ایجاد تبعات روانی، تحصیلی و مالی بر دانش‌آموزان و خانواده‌های آنان و مغایرت با سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری به دلیل ابهام‌های متعدد، پیشنهاد رد کلیات این طرح داده می‌شود.

متن طرح

ماده (۱)

بند «الف» ماده (۱) قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی کشور مصوب ۱۳۹۲/۶/۱۰ به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

الف) سابقه تحصیلی - نتایج دو آزمون سراسری که در پایان سال اول و دوم دوره متوسطه توسط سازمان سنجش و آموزش کشور برگزار می‌شود.

ماده (۲)

تبصره «۱»^۱ ماده (۵) قانون حذف می‌شود.

پیشینه موضوع

«سابقه تحصیلی» و مرجع تهیه‌کننده سابقه تحصیلی که موضوع ماده (۱) این طرح است در سه قانون «قانون

۱. ماده (۵) - پذیرش دانشجو در دانشگاهها به روش ظرفیت رشته - محل و تقاضای داوطلبان براساس «سابقه تحصیلی» یا «سابقه تحصیلی و آزمون (عمومی یا عمومی - اختصاصی)» صورت می‌گیرد.

تبصره «۱» - وزارت آموزش و پرورش مسئولیت ارائه سابقه تحصیلی برای دانش‌آموزان و متقاضیان ورود به دانشگاه را برعهده دارد. وزارت آموزش و پرورش موظف است در اجرای این تبصره تغییرات لازم را در تشکیلات اداری خود به تصویب مراجع ذی‌ربط برساند.

پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور^۱ مصوب ۱۳۸۶/۰۸/۰۹، «قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور»^۲ مصوب ۱۳۹۲/۶/۱۰ و «قانون اصلاح قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور» مصوب ۱۳۹۵/۰۳/۰۳ تعریف شده است. آخرین تعریف قانونی سابقه تحصیلی مربوط به بند «۱» ماده واحد قانون مصوب سال ۱۳۹۵ و از قرار زیر است:

«الف) سابقه تحصیلی: نمرات تعدادی از دروس دوره متوسطه دوم و پیش دانشگاهی است که امتحانات آن مطابق اصول سنجش و اندازه‌گیری توسط وزارت آموزش و پرورش به صورت سراسری، نهایی و استاندارد مطابق مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش برگزار می‌شود».

علاوه بر قوانین فوق، در ماده (۱) آخرین مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۰/۰۴/۱۵ تعریف سوابق تحصیلی آمده است و مسئول تهیه آن وزارتخانه آموزش و پرورش است.^۳

بررسی و ارزیابی طرح:

طرح مذکور در پی آن است تا با اصلاح مواد (۱) و (۵) قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور مصوب ۱۳۹۲/۶/۱۰ از یک سو سابقه تحصیلی را از سه سال آخر دوره متوسطه به سال اول و دوم دوره متوسطه کاهش دهد و از سوی دیگری مسئولیت ارائه سوابق تحصیلی را از وزارت آموزش و پرورش به «سازمان سنجش و آموزش کشور» انتقال دهد. این طرح دارای اشکال‌هایی است که در ادامه به آنها پرداخته می‌شود:

- سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وابسته به وزارتخانه آموزش و پرورش متولی اصلی طراحی و تولید و نظارت بر برنامه درسی ملی و کتاب‌های درسی رسمی است، بنابراین، بهترین مرجع برای ایجاد سوابق تحصیلی همین وزارتخانه است. در این حالت سؤالات آزمون از مفاهیم مورد نظر کتاب‌های رسمی انحراف نخواهد داشت.

- ایجاد تعریف جدید برای سوابق تحصیلی به مفهوم لغو «قانون اصلاح قانون سنجش و پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور» است که طرح به آن بی‌توجه بوده است. مضاف بر آنکه به جهت مغایرت با مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی مغایر با اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی به نظر می‌رسد.

- دروس مورد امتحانی در دو «آزمون سراسری» موضوع ماده (۱) طرح، مشخص نشده‌اند و اینکه سؤالات باید تشریحی طراحی شوند یا چندگزینه‌ای مشخص نشده است. بنابراین، از این نظر نیز طرح دارای ابهام است و مغایر با سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری تشخیص داده می‌شود.

- برگزاری دو آزمون سراسری از همه دروس یک پایه تحصیلی به صورت همزمان (فرض که منظور طرح این‌گونه است) برخی از تبعات آزمون سراسری فعلی برای ورود به دانشگاه‌ها را باز تولید می‌کند. این تبعات شامل فشار روانی بر دانش‌آموزان و کاهش بازدهی علمی در جلسه آزمون است.

۱. سابقه تحصیلی: نتایج امتحان نهایی کشوری دروسی است که داوطلب در دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی فرا گرفته است.

۲. سابقه تحصیلی: نمرات دروس سه سال آخر دوره متوسطه است که امتحانات آن مطابق اصول سنجش و اندازه‌گیری توسط وزارت آموزش و پرورش به صورت سراسری، نهایی و استاندارد مطابق مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش برگزار شده باشد.

۳. سابقه تحصیلی: نمرات دروس عمومی و تخصصی سال آخر دوره دوم متوسطه در نظام آموزشی ۳-۶ و دیپلم و پیش‌دانشگاهی در نظام آموزشی قبلی هر رشته تحصیلی دوره متوسطه است که امتحانات آن طبق اصول سنجش و اندازه‌گیری، به‌طور استاندارد و کیفی توسط وزارت آموزش و پرورش به صورت سراسری و نهایی در سنوات مختلف طبق مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش برگزار شده باشد.

- به نظر می‌رسد برگزاری آزمون‌های سراسری متمرکز برای ایجاد سوابق تحصیلی به دلیل هزینه‌های شرکت در آزمون و هزینه‌های کلاس‌های آماده‌سازی موجب فراهم شدن بار مالی مضاعف بر خانواده‌ها می‌شود.
- عبارت «سال اول و دوم دوره متوسطه» دارای ابهام است، زیرا عبارت «دوره متوسطه» به صورت عام و بدون قید اول یا دوم، بر ۶ پایه تحصیلی هفتم تا دوازدهم اطلاق می‌شود و دو سال اول و دوم متوسطه، همان پایه‌های هفتم و هشتم هستند که در این دو پایه دانش‌آموزان رشته تحصیلی خود را انتخاب نکرده‌اند و نمی‌توان عملکرد آنها را به عنوان سوابق تحصیلی منظور کرد و بدون هیچ استدلالی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌های بالاتر را مورد توجه قرار نداد. باید توجه داشت که میان «دوره متوسطه» و «دوره متوسطه دوم» فرق است و احتمال می‌رود مراد طراحان دوره متوسطه دوم باشد که با همین فرض نیز، بدون هیچ‌گونه منطقی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در سال دوازدهم (سال آخر دوره متوسطه دوم) نادیده گرفته شده است. از این جهت مغایر جزء «۳» بند «۹» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری و بند «۱۳» سیاست‌های کلی نظام اداری تشخیص داده می‌شود.
- ماهیت آزمون‌های سراسری که توسط سازمان سنجش و آموزش کشور برگزار می‌شود و آزمون‌های تحصیلی که توسط وزارت آموزش و پرورش اجرا می‌شود، تفاوت بسیار وجود دارد. آزمون‌های سراسری که با هدف تفکیک داوطلبان برای ورود به دانشگاه برگزار می‌شوند به خصوص اگر به صورت چندگزینه‌ای باشند، متمرکز بر قدرت یادآوری افراد است، اما آزمون‌های تحصیلی وزارت آموزش و پرورش بر سنجش قدرت استدلال، تفکر و لایه‌های عمیق یادگیری تکیه دارد.
- براساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش برنامه درسی، محتوا و کتب درسی از ۶ ساحت تعلیم و تربیتی اعتقادی، اجتماعی و سیاسی، زیستی و بدنی، زیباشناختی و هنری، اقتصادی و علمی و فناورانه تشکیل شده است. بنابراین، ارزیابی از میزان یادگیری دانش‌آموزان، نیز باید این ۶ ساحت را به طور متوازن مورد سنجش و ارزشیابی قرار دهد. این درحالی است که آزمون‌های سراسری به سبب تمرکز بر میزان یادآوری داوطلبان، تنها به ساحت علمی و آن هم سطح تقلیل‌یافته حافظه‌محوری توجه دارد و همین رویکرد در سال‌های گذشته سبب شده است تا نظام تعلیم و تربیت متوازن ۶ ساحتی به شدت از آزمون‌های سراسری آسیب ببیند و کنکورزدگی تعلیم و تربیت امروزه یکی از آسیب‌های جدی حوزه آموزش عمومی کشور به‌شمار می‌رود و برگزاری آزمون‌های پایان دوره متوسطه دوم توسط سازمان سنجش و آموزش کشور به این وضعیت دامن می‌زند.
- آزمون‌های تحصیلی وزارت آموزش و پرورش از نوع سنجش برای یادگیری و سنجش به مثابه یادگیری است و سنجش به عنوان حلقه مکمل فرایند یاددهی-یادگیری به‌شمار می‌رود، اما آزمون‌های سازمان سنجش (کنکور) به عنوان ابزاری برای تفکیک و جداسازی دانش‌آموزان در خدمت فرایند پذیرش در نظام آموزش عالی به کار می‌رود.
- در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ تعداد ۲ میلیون و ۷۶۵ هزار و ۱۶۶ دانش‌آموز در دوره متوسطه دوم مشغول به تحصیل بودند، براساس پیشنهاد این طرح، باید آزمون پایان سال تحصیلی این جمعیت با ضریب حداقل ۱۰ درس در هر پایه تحصیلی، توسط سازمان سنجش و آموزش کشور برگزار شود. این درحالی است که سازمان مذکور به هیچ‌وجه نیروی انسانی و زیرساخت مورد نیاز برای برگزاری آزمون‌هایی با این حجم و وسعت را ندارد. شایان ذکر است که سازمان سنجش برای برگزاری آزمون سراسری که در نسبت با آزمون پیشنهاد شده در طرح، بسیار ناچیز است از نیروی انسانی و زیرساخت وزارت آموزش و پرورش بهره می‌گیرد. به خصوص اگر سؤالات دو آزمون مطروحه به صورت تشریحی باشد، بدون مشارکت جدی وزارتخانه آموزش و پرورش به خصوص در تصحیح برگه‌های امتحانی، برگزاری آزمون‌ها غیرممکن است. از همین رو اجرای چنین طرحی با شکست و ناکارآمدی مواجه خواهد شد.
- طبق اصول قانون‌نویسی، وضعیت تبصره‌های باقیمانده در ماده (۲) موضوع اصلاح ماده (۵) باید مشخص گردد.

جمع‌بندی

با توجه به اینکه وزارتخانه آموزش و پرورش مسئول تهیه و تدوین کتب درسی و اجرای «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» است، می‌توان گفت بهترین مرجع ایجاد سوابق تحصیلی همین وزارتخانه است و در غیر این صورت تضعیف تربیت ۶ ساحتی مد نظر سند فوق مورد انتظار است. همچنین، برگزاری آزمون از همه کتب درسی در یک جلسه دارای تبعات روانی و مالی برای دانش‌آموزان است. علاوه بر موارد پیش‌گفته ماهیت آزمون‌های تحصیلی پایان سال با آزمون‌های سراسری متفاوت است، آزمون‌های تحصیلی بخشی از فرایند یادگیری است و لایه‌های یادگیری و تفکر و استدلال را می‌سنجد، اما آزمون‌های سراسری صرفاً ابزاری برای تفکیک داوطلبان جهت پذیرش در دانشگاه‌هاست، ورود سازمان سنجش به پایه‌های تحصیلی به کنکورزدگی نظام آموزش و پرورش شدت می‌بخشد و سبب تهی شدن فرایند یادگیری از ساحت‌های ۶ گانه تعلیم و تربیت مذکور در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش خواهد شد و از سوی دیگر به سبب حجم بالای امتحانات دوره متوسطه دوم، سازمان سنجش در اجرای این امر با مشکل مواجه خواهد شد و از همین رو اجرای طرح نظام اداری ناصحیحی را ایجاد می‌کند. بنابراین طرح مغایر با بند «۱۰» اصل سوم قانون اساسی است. با توجه به همه ملاحظات ذکر شده در این گزارش، طرح پیشنهادی از حیث کارشناسی قابل دفاع نیست و لذا پیشنهاد رد کلیات آن ارائه می‌شود.